

Modelarbejde. Forhandlere på glidebane

Forudsætningerne for den danske model på vej til at blive brudt af politikernes indblanding

ANALYSE

Politiken 20. oktober

JESPER DUE og JØRGEN STEEN MADSEN

Der er under den dramatiske optakt til overenskomstforhandlingerne i den offentlige sektor – OK 2008 – talt meget om, at den udbredte politiske indblanding i spillet mellem de direkte overenskomstparter er et brud med forudsætningerne for den danske model. Hovedprincippet i denne aftalemodel for regulering af løn- og arbejdsvilkår er parternes selvregulering. Og kan man tale om selvregulering, når politiske partier udsteder løfter om store lønstigninger til særlige grupper, som det har været tilfældet i optakten til OK 2008?

Det kan man ikke ifølge regeringen, som har været ganske stålsat i reaktionen på de politiske løfter. Det har været regeringens synspunkt, at den under ingen omstændigheder vil blande sig i forhandlingerne. Og derfor vil den hverken gå med til at afsætte en ekstra pulje til parternes egen fordeling, som organisationerne i det kommunale forhandlingsfællesskab KTO har foreslået, eller en særlig øremærket pulje til bestemte grupper med sosu-erne i spidsen, som flere partier har givet løfter om.

Problemet med denne argumentation er, at den ser bort fra de væsentlige forskelle mellem aftalesystemerne i henholdsvis den private og den offentlige sektor. Det er et givet vilkår, at *rammen*, der er til rådighed for overenskomstforhandlingerne i den offentlige sektor, er en politisk bestemt størrelse. Her er den afgørende skillelinie i forhold til det private arbejdsmarked, hvor det er markedet og virksomhedernes indtjening, der lægger grænserne for rammens størrelse.

Finansministeren har derfor en dobbeltrolle. Han er på den ene side den øverste ansvarlige for den danske samfundsøkonomi, når der skal vedtages finanslove, og når kommunernes og regionernes økonomi fastlægges. I sidste instans er det beslutninger, der afgøres af flertallet i Folketinget, men det er finansministeren, der har den udøvende rolle.

Samme finansminister er imidlertid på den anden side også hovedforhandler for den statslige arbejdsgiverpart, når løn- og arbejdsvilkår skal forhandles i den offentlige sektor. Når finansministeren siger, at man skal overlade spillet til arbejdsmarkedets parter, siger han i realiteten, at man skal overlade det bl.a. til ham, fordi han er de offentlige arbejdsgiveres hovedforhandler.

Det offentlige aftalesystem er et politisk funderet og ikke et markedsbestemt system. Men inden for disse rammer er det også et overenskomstsysteem, der i høj grad bygger på de danske traditioner for regulering af løn- og arbejdsvilkår. Den danske mo-

del med parternes selvregulering er udviklet på det private arbejdsmarked med LO og DA i spidsen, men det er også blevet et bærende princip, når det gælder fastsættelsen af de offentligt ansattes løn- og arbejdsvilkår.

Parternes prioriteringer og spillet om fordelingen har politikerne klogelig holdt sig fra. Derfor er det et udtryk for en hidtil uset politisk indblanding, når flere politiske partier i optakten til OK 2008 direkte har udstedt løfter om markante lønstigninger til særlige grupper.

Det kan selvfølgelig bruges af FOA som pressionsmiddel i forhandlingerne sammen med de andre grupper i forhandlingsfællesskabet KTO på det kommunale og regionale område. Og hvis ikke det giver tilstrækkeligt, så kan man falde tilbage på en politisk løsning. Så er der nok mere at hente ved at gå i konflikt og blive underlagt et politisk indgreb.

Men dermed er det ikke parterne selv, der afgør spillet. I virkeligheden bliver OK 2008 dermed til syvende og sidst et spørgsmål om, hvor meget Pia Kjærsgaard og Dansk Folkeparti vil holde fast i de løfter, der er blevet givet til sosu-grupperne. Kan Pia Kjærsgaard få presset regeringen med på at acceptere særlige stigninger til disse grupper i en politisk intervention. Og hvis det ikke er tilfældet, vil Pia Kjærsgaard så gå planken ud og diktere øremærkede større lønstigninger sammen med Socialdemokraterne og venstrefløjen?

Der er dermed skabt en situation, hvor det kan ende med, at det er Pia Kjærsgaard, der bliver hovedpersonen i overenskomstforhandlingerne, mens de egentlige forhandlere både på lønmodtager- og arbejdsgiversiden reduceres til bipersoner. Det ligner noget af en politisk glidebane væk fra forudsætningerne for den danske model.

Denne hidtil usete politiske indblanding i de offentlige overenskomstforhandlinger er skabt i en helt særlig situation, hvor de politiske partier – med udsigt til et valg i en ikke så fjern fremtid – kappes om at fremstille sig selv som velfærdssamfundets og de offentligt ansattes støtte nummer et. En hidtil kulmination var regeringens trepartsaftaler med hovedorganisationerne i juni 2007. Her blev bl.a. givet midler til seniorordninger samt efter- og videreuddannelse i sammenhæng med regeringens kvalitetsreform for den offentlige sektor. Med en demografisk udvikling, der samtidig sender og fortsat vil sende offentligt ansatte i stort antal på pension, og en buldrende samfundsøkonomi, der har sat fart på lønstigningerne i den private sektor, er det uundgåeligt, at forventningsniveauet til OK 2008 er vokset hen over sommeren.

Sosu-grupperne oplevede, at der var meget langt fra deres dagligdag til regeringens smukke hensigter, og det førte i slipstrømmen på trepartsaftalerne til protestdemonstrationer og arbejdsnedlæggelser. Og så kom partierne et efter et på banen med løfter om ekstra lønstigninger til netop disse grupper.

FOA har argumenteret med, at de dårligere lønninger for en række kvindegrupper i den offentlige sektor er et resultat af den lønindplacering, der blev gennemført med den sidste tjenestemandreform i anden halvdel af 1960'erne.

At kvindefag skal have mandeløn er en effektivt formuleret synspunkt, som mange kan have sympati for. Men det er en argumentation, som ikke kun passer på FOA's sosu-grupper og pædagogmedhjælpere. Den passer i lige så høj grad på pædagoger og sygeplejersker. Og så er det omkring 300.000 offentligt ansatte, der skal have et særligt lønløft. Dertil kommer at andre organisationerne for andre grupper af offentligt ansatte – som folkeskolelærere og ikke mindst akademikere – kan doku-

mentere store lønforskelle i sammenligning med tilsvarende privatansatte medlemmer.

Der er således tale om et stort og komplekst problem, som vanskeligt lader sig løse her og nu på baggrund af en særligt opstået politisk situation. Det egner sig ikke til hovsaløsninger, men kræver mere omfattende forberedelser – måske i en lønkommission, som FTF har foreslået det.

I den sammenhæng kan også spørgsmålet om et mere markedsbaseret offentligt lønsystem inddrages. Det vil måske være det mest effektive middel til at sikre, at særligt efterspurgte grupper kan opnå ekstra goder.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er begge professorer og arbejdsmarkedsforskere ved forskningscenteret FAOS på Københavns Universitet. De har analyseret det danske organisations- og aftalesystem i værkerne Når der slås søm i (1988), Den danske Model (1993), Forligsmagerne (1996) og Fra storkonflikt til barselsfond (2006), der alle er udkommet på Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

*FAOS
20.10.07*